

اشعار آغازین منظومه ورقه و گلشاه

مسعود قاسمی

ورقه و گلشاه منظومه عاشقانه‌ای است با بیش از ۲۰۰۰ بیت در بحر متقارب، که عیوقی آن را ظاهراً در حدود قرن ششم هجری سروده است. در آغاز این منظومه، شانزده بیت در ستایش پروردگار و رسول اکرم صلی الله علیه و آله و سلم به شرح ذیل آمده است:

۱	به نام خداوندِ بالا و پست	که از هستیش هست شد هرچه هست
۲	فروزنده شمس خاوری	برآرنده طاق نیلوفری
۳	معطرکن بادِ عنبرنسیم	نظام آور کارِ دُرّ یتیم
۴	نه پیکر نگارنده پیکران	نه اختر برآرنده اختران
۵	جهاندارِ بخشنده کامکار	خداوندِ بیچون پروردگار
۶	گراز خاکِ ره برنگیری سرم	رَومِ مصطفی را شفیع آورم
۷	سلامٌ مِنَ الْعَالِمِ الْحَاكِمِ	عَلَى رَوْضَةِ الْمُصْطَفَى الْهَاشِمِی
۸	شفیعِ امم خاتمِ انبیا	سپهرِ رسالتِ مه اصفیا
۹	کلیدِ در گنجِ ربِّ جلیل	امامِ هدی دُرّ دُرّجِ خلیل
۱۰	شه آسمان قدر و سیاره جیش	مه هاشمی آفتابِ قریش
۱۱	هزاران درود از جهان آفرین	سوی روضه سید المرسلین
۱۲	الهی چو او میدوارم به تو	برآور او میدی که دارم به تو
۱۳	رهی پیشم آور که در هر قدم	زنم دم بدم در رضای تو دم
۱۴	درآموز شکرم چو بخشیم گنج	صبوریم ده چون فرستیم رنج
۱۵	ز شرم گنه آبرویم مبر	چو خاکم ز تقصیر من درگذر
۱۶	توقع همین دارم ای کردگار	که در رستخیزم کنی رستگار

ذبیح الله صفا، مصحح منظومه، درباره این ابیات نوشته است:

از آغاز منظومه تا اینجا [تا بیت ۱۶] به خطی غیر از خط نسخه اصلی و جدیدتر از آن نوشته و بر کتاب افزوده شده است. در این ابیات، پ، چ با سه نقطه آمده و ذال‌ها، جز در کلمه خداوند، همه جا دال نوشته شده است. (ورقه و گلشاه، پانوش، ص ۱)

صفا همچنین متذکر شده است که

آقای دکتر صادق کیا، در مقاله‌ای که در شماره اول سال دوم مجله دانشکده ادبیات تهران نوشته، انتساب عیوقی و منظومه او را به نیمه اول قرن پنجم مردود شمرده و شعر این منظومه را متناسب به دوره‌های بعد دانسته است. در متن، مواردی دیده می‌شود (مانند چند بیت اول کتاب که تازه به نظر می‌رسد) که خواننده را به نظر ثانوی می‌کشاند و موارد زیاد دیگری است که قدمت منظومه را تأیید می‌کند. (همان، مقدمه، ص چهار و پنج)

نگارنده چندین سال پیش، به مناسبتی، متوجه گردید که این شانزده بیت، گزیده‌ای از ابیات مثنوی همایون، سروده خواجه کرمانی، شاعر معروف قرن هشتم هجری است.

ترتیب درج ابیات مذکور در مثنوی همای و همایون چنین است:

– بیت‌های ۱، ۲، ۳، ۴، ۵ مندرج در سی بیته است که ذیل عنوان «کتاب همای و همایون» (ص ۱ و ۲) آمده است.

– بیت ۶ مندرج در سی و یک بیته است که ذیل عنوان «در مناجات باری عز اسمه و جل ذکره» (ص ۲-۴) آمده است.

– بیت‌های ۷، ۸، ۹، ۱۰، ۱۱ مندرج در سی و شش بیته است که ذیل عنوان «در نعت سید المرسلین و خاتم النبیین علیه الصلوة و السلم و التّحیة» (ص ۴) آمده است.

– بیت‌های ۱۲، ۱۳، ۱۴، ۱۵، ۱۶ مندرج در سی و یک بیته است که ذیل عنوان «درخواست از حضرت باری عز اسمه و جل ذکره» (ص ۸-۹) آمده است.

منابع

ورقه و گلشاه عیوقی، به اهتمام ذبیح الله صفا، انتشارات دانشگاه تهران، تهران ۱۳۴۳.
همای و همایون، ابوالعطا کمال الدین محمود بن علی بن محمود خواجه کرمانی، به تصحیح کمال عینی، انتشارات بنیاد فرهنگ ایران، تهران ۱۳۴۸.

